

La Vall del Corb: un territori viscut que es projecta

Transcripció de la intervenció a la Jornada sobre el futur de la Vall del Corb "Imaginem la Vall". 4 de novembre de 2000 a Vallfogona de Riucorb.

Ignasi Aldomà

Hi ha territoris administratius: les comarques ho són avui en dia. Hi ha territoris viscuts: les comarques ho han estat en el seu origen. Però hi ha territoris viscuts que no coincideixen forçosament amb les comarques; és el cas de la Vall del Corb. Els territoris viscuts tenen límits imprecisos i evolucionen i canvien amb el temps. Fins i tot, hi ha territoris viscuts diferents segons les persones o segons els grups socials que s'hi relacionen.

Els territoris viscuts poden esdevenir, però, un referent comú, en base, precisament, a la solidaritat o la complicitat entre les persones que hi viuen. Des d'aquest punt de vista els territoris viscuts adquireixen unes perspectives noves: esdevenen un potencial per a cohesionar-se socialment i projectar-se exteriorment com a col·lectiu. Esdevenen, d'alguna manera, una base per al desenvolupament local que s'inscriu en la pròpia identitat del territori: societat rural, emigració, agricultura decadent, noves activitats en les quals s'estableix un acord i unes sinergies col·lectives.

Ara bé, si parlem en termes de desenvolupament rural, de desenvolupament local o de construir futur, en definitiva, què és primer el territori o el projecte de futur? Sobre què construir? Com definir i concretar un projecte col·lectiu?

Hi ha una realitat passada que pesa molt sobre el present d'àrees rurals com la Vall del Corb: l'emigració, els pobles que es buiden, els serveis que desapareixen o no arriben. Però no es pot construir evidentment, un projecte amb aquesta realitat tan trista, mancada de perspectives. Com construir doncs, un futur que no existeix en el present?

A mi se m'acut una resposta immediata: els recursos. Què són els recursos? Les pedres, els camps, el sol, l'aigua o la no aigua, tot el patrimoni que percebem en el nostre entorn; els elements naturals i els altres que l'home ha anat construint i treballant des dels ibers. Algú es preguntarà incrèdul; com? si aquests recursos resulta que han estat la mort dels nostres pobles.

Doncs sí. Aquests mateixos recursos però vistos des d'una altra perspectiva, i aquí rau el quid de la qüestió i el quid del futur. Quina altra perspectiva? La de la nostra ruralitat ja urbana -pròpiament no hauríem d'usar ja el terme rural-, la de la ruralitat que molts estan demostrant que funciona. Aquest molts, a vegades, són els més estranys per nosaltres: els neorurals, que van venir de la ciutat i que en alguns llocs ja fa bastants anys que hi viuen i han redreçat un territori en el qual els autòctons no són capaços ja de reconèixer els recursos i han donat per perdut.

En definitiva, sobre les activitats i les alternatives ja hi ha manuals fets, hi ha multitud d'experiències. Està clar que els nostres recursos ja no serveixen només per fer ordi o blat, raïm o olives per vendre al primer comerciant. Per a què serveixen o com s'haurien d'aprofitar? Serveixen per ser venuts al consumidor després de donar-los-hi un major valor afegit; serveixen per muntar activitats recreatives o d'oci en la natura; serveixen per fer centres de formació i activitats culturals; serveixen per fer centres d'atenció sanitària o social; serveixen per a crear espais i reserves naturals per a diversos usos,...

Per cada un d'aquests usos es podrien derivar multitud d'exemples i iniciatives curioses que existeixen aquí, allà i més enllà. A França s'ha creat un primer parc natural considerant, no el valor natural intrínsec del territori, sinó els valors que aporta la societat agrària en el seu conjunt. Els nostres indrets rurals apartats comencen a tenir un interès per a residents que, treballant lluny, se senten atrets pels diversos valors que tenen els nostres territoris: s'hi pot treballar anant en un mateix dia de la ciutat al camp. Aquests territoris també comencen a tenir interès com a llocs de noves activitats: el teletreball que pot tenir un futur interessant, per exemple. Aquesta es una de les esperances de futur que fan possible les noves tecnologies de la comunicació i les facilitats d'accés al territori

La construcció de la nova ruralitat urbana és una construcció, en qualsevol cas, fortament individual feta d'emprenedors convençuts i força voluntaristes. Aquesta construcció només és col·lectiva en la mesura que aquest mateixos emprenedors que creen aquestes activitats vulguin associar-se; i ho necessiten fer per assegurar el capital social del seu territori. Calen carreteres en condicions, calen escoles, calen serveis, cal accés fàcil a la telefonia mòbil, a internet, a noves tecnologies. Tot això necessita una pressió social, col·lectiva,... un marcatge.

I ha de ser col·lectiva també la iniciativa en la mesura que cal vetllar conjuntament per aquests recursos inicials que fan possible tot plegat. I això em suggereix un tema important i es que el desenvolupament local avui en dia ja no s'hauria de contemplar únicament com alternativa d'activitats artesanes, turístiques, de serveis,... sinó també com activitat que va acompanyada d'ordenació del territori. Ordenació del territori que no és només urbanisme sinó moltes altres coses: medi ambient, infraestructures, economia, arquitectura, cultura, turisme,... un tot unit i projectat per uns elements d'identitat (una vall d'un petit riu a l'altiplà.....).

Aquesta és la ruralitat que se'ns obre. La nova ruralitat urbana, privada i col·lectiva.

També hi ha, certament, una altra manera de construir la solidaritat d'un territori: és la resposta a una agressió externa; la resposta a l'amenaça d'espoliació dels recursos que ja han viscut molts indrets del país. L'espoliació que ha vingut amb la creació de centrals automatitzades que exploten un salt d'aigua per produir energia que es consumeix lluny; la creació d'un gran embassament que fa fora els habitants; la creació d'un abocador de residus industrials de la qual tenim experiències properes,... totes són iniciatives vingudes de fora que no aporten res al territori. No aporten pràcticament llocs de

treball, sinó que aporten deteriorament dels recursos existents; aporten espoli. En aquest cas, la contradicció que es planteja és gran: la gran ciutat que ha capturat els recursos dels nostres territoris s'endú també els recursos físics o malmet la possibilitat d'un desenvolupament local a partir d'aquests recursos.

En aquests casos la reacció del territori és una reacció defensiva, tot i que les manifestacions de rebuig creen solidaritat i consciència. Podríem recordar tot el que va passar amb l'abocador de Forés, a la Conca de Barberà, ara fa deu anys. Però aquestes reaccions defensives, evidentment, no construeixen futur. Només podem construir futur si sabem donar continuïtat a les solidaritats amb la creació de projectes alternatius, si sabem negociar (per exemple) els desavantatges d'una determinada espoliació i convertir-los en recursos financers per a nous projectes.

Aquesta és la meva petita reflexió per a que el nostre territori viscut sigui llavor per a un millor futur de la Vall del Corb.

Ignasi Aldomà

Fill de El Poal, geògraf i professor a la Universitat de Lleida. Autor de Amb el permís de Barcelona i de nombrosos articles en premsa i publicacions especialitzades.